

RESUM 2016.

PROJECTE QUADRIENNAL DE RECERCA:

LA CONCA MITJA I ALTA DEL SEGRE DURANT LA PREHISTÒRIA

autors:

Dr. Xavier Mangado Llach

Dr. Xavier Oms Arias

Dra. Marta Sánchez de la Torre

Introducció

El Projecte quadriennal de Recerca Arqueològica (2014-2017) titulat: La conca mitja i alta del Segre durant la Prehistòria (2014/100479) presentat pel Seminari d'Estudis i Recerques Prehistòriques (SERP) de la UB, té al Dr. Xavier Mangado com a IP, i fou aprovat pel Servei d'Arqueologia i Paleontologia amb un pressupost de 24.463,86€ (expedient: 2014/100479).

Els treballs duts a terme durant el 2016 han contemplat 5 intervencions arqueològiques, tres d'elles a la conca mitja del Segre a la comarca de la Noguera: Abric del Xicotó i Cova del Parco (Alòs de Balaguer) i Cova del Forat de l'Espluga Negra (Vilanova de Meià) i dues intervencions a la conca alta del Segre, a la comarca de Cerdanya: Montlleó (Prats i Sansor) i Tutes de Menús (Béixec, Montellà i Martinet).

ABRIC DEL XICOTÓ

Els treballs a l'Abric del Xicotó (Alòs de Balaguer) s'emmarquen dins de l'ensenyament pràctic del Grau d'Arqueologia de la UB. La campanya d'excavacions d'enguany, duta a terme durant el període de la Setmana Santa (del 19 al 26 de març) va ser aprovada l'1 de març de 2016 amb expedient 494/K0121-1-15502/2016 i ha comptat amb la participació de vuit estudiants del Grau d'Arqueologia sota la direcció dels Drs. Xavier Mangado i Marta Sánchez de la Torre. Enguany es varen exhumar diverses estructures entre els que destaca un

forat de pal i una llar de foc. Així mateix es va concloure l'excavació d'una estructura de combustió localitzada i parcialment excavada durant la campanya del 2014, i d'un retall modern, localitzat i parcialment excavat el 2015.

El material recuperat presenta fonamentalment vestigis ceràmics de l'edat del bronze i del neolític epicardial, juntament amb macroutillatge i restes d'indústria lítica tallada principalment sobre sílex. Enguany el jaciment ha estat objecte d'un primer Treball Final de Grau i hem dut a terme una petita exposició dels primers resultats a la pròpia població d'Alòs de Balaguer, precedida d'una xerrada sobre el jaciment. Així mateix, els resultats dels primers anys de treballs arqueològics a l'Abric del Xicotó varen ser presentats al VI Congrés de Neolític a la Península Ibèrica, que va tenir lloc el passat mes de juny a Granada. Els materials ceràmics i macrolítics del jaciment de l'Abric del Xicotó participen actualment en un programa experimental d'anàlisi de residus "pollen Washes" en col·laboració amb el CNRS (figures 1, 2,3,4).

COVA DEL PARCO

La campanya d'excavacions a la Cova del Parco (Alòs de Balaguer), aprovada per la Direcció General de Patrimoni de la Generalitat de Catalunya el 19 de maig de 2016 amb expedient 437/K121-N402/2016-1-16842 es dugué a terme entre el 27 de juny i el 14 de juliol i comptà amb la participació dels directors de l'excavació Dr. Xavier Mangado i Dra. Marta Sánchez de la Torre i un equip de dotze investigadors i estudiants. Els treballs s'han centrat en el rebaix tant al sector cova com al sector abric del nivell arqueològic III, corresponent al Magdalenià mitjà. Durant aquest procés hem recuperat nombroses evidències d'indústria lítica tallada i restes faunístiques, així com elements de caire excepcional: un parell d'arpons confegits sobre banya, d'una filera de dents i que per les seves característiques tipològiques s'adscriuen al Magdalenià mitjà III de Breuil, esdevenint els primers elements d'aquestes característiques localitzats fins ara a les Terres de Ponent. fet del qual se'n féu ressò la premsa. El Magdalenià mitjà de la Cova del Parco, únic nivell d'aquesta cronologia actualment en excavació a tot Catalunya, està mostrant un caràcter marcadament diferent respecte a les fases excavades anteriorment al

mateix jaciment. Als canvis en l'estructuració i la utilització dels espais del jaciment -amb major utilització de l'espai de l'abric i una mida superior de les llars del sector cova- s'hi afegeix la recuperació de nous tipus de sílex en estudi arqueopetroològic en col·laboració amb la Université Bordeaux Montaigne, i d'ítems de singularitat especial per la seva inexistència o escassetat en el registre català, que situen de nou Cova del Parco com un jaciment de primer nivell pel que fa a la Prehistòria catalana. Durant els treballs d'enguany hem dut a terme l'extracció de diverses mostres per a anàlisi micromorfològica tant de les diverses llars de foc documentades (EC55, 56 i 57) com d'una sitja de la Prehistòria recent que aparegué en la secció sud de la correcció del tall estratigràfic Est del jaciment al sector de l'abric (figures 5,6,7 i 8).

COVA DEL FORAT DE L'ESPLUGA NEGRA

Els treballs a la Cova del forat de l'Espluga Negra (Vilanova de Meià), s'han desenvolupat entre els dies 27 de juny i 2 de juliol de 2015 i 12-16 de juny de 2016, sota la direcció de la Dra. Marta Sánchez de la Torre i el Dr. Xavier Oms i un petit equip d'excavadors (2-3). L'actuació fou aprovada per la Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (núm. d'expedient 437 K121 N914/2016-1-15648). Els treballs van consistir inicialment a documentar l'estat de conservació de la cova, que havia estat ja prèviament excavada durant els anys 80 del passat segle. Després de comprovar l'alt grau d'alteració del jaciment i documentant únicament un petit tram de nivells *in situ*, es va procedir a excavar la totalitat de la sala sepulcral, ja durant la campanya de 2016 (figures 9 i 10).

A part d'un abundant material ossi humà (ítems de mida petita sobretot: carps, tarsos, dentició, etc.) en procés d'estudi, es va documentar també nombrosa ceràmica a mà, entre la que destaca la presència de vasos carenats i grans atuells del bronze inicial, elements campaniformes i sobretot uns pocs fragments de triangles *hachures*. Alguns escassos elements indicarien també la utilització de la cova entre el bronze final i l'edat del ferro (vores bisellades, acanalats).

La indústria lítica en sílex, molt escassa, consistia en un nucli poligonal sense esgotar, una làmina amb dors fragmentada i un gratador amb osca sobre làmina.

Entre l'abillament, cal destacar la presència de botons piramidals en "V" i de denes de collaret discoïdals, probablement realitzades en calcària. Algunes restes malacològiques també s'han d'incloure en aquesta classificació (figura 11).

Tots aquests materials, i abans de procedir a la realització de datacions radiocarbòniques, ens indiquen una utilització funerària de llarg recorregut, entre el neolític final-calcolític i el bronze inicial, però també freqüentacions del bronze final-primer ferro.

MONTLLEÓ

La intervenció arqueològica al jaciment a l'aire lliure de Montlleó (Prats i Sansor) tingué lloc entre el 18 de juliol i el 1 d'agost, sota la direcció del Dr. Xavier Mangado i un equip integrat per un total de 9 persones entre investigadors postdoctorals, predoctorals i estudiants del Grau d'Arqueologia de la UB. L'actuació fou aprovada per la Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (núm. d'expedient 437 K121 N580/2016-1-16841). Les tasques d'excavació s'han centrat en el sector B del jaciment. L'objectiu de la campanya era assolir el nivell II -estèril- en el conjunt del sector obert de 40 m². Els treballs han proporcionat un gran nombre de vestigis tant faunístics com lítics, fet que ha fet impossible concloure l'objectiu previst. Si bé enguany no s'han documentat estructures, sí que s'ha d'esmentar una troballa excepcional i que confirma la presència en el jaciment de Montlleó de comunitats anteriors a les magdalenianes, i que fins fa poc consideraven les primeres comunitats d'humans anatòmicament moderns en l'entorn ceretà. Enguany hem recuperat una punta d'escotadura de tipus mediterrani, pròpia del solutreo-gravetià, que concorda perfectament amb la datació que obtinguérem fa un parell d'anys i que ja apuntava a la presència d'aquesta cronocultura en el cor dels Pirineus ara fa uns 20.000 anys. (figs. 12,13,14 , 15 i 16).

TUTES DE MENÚS

La intervenció arqueològica al jaciment Tutes de Menús (Béixec, Montellà i Martinet) ha tingut lloc en dues campanyes d'excavació. La primera, aprovada per la Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya el 9 de maig de 2016 (núm. d'expedient 437 K121 C15/2016-1-15800) va tenir lloc entre el 4 i el 12 de juny. La segona, aprovada el 6 de setembre de 2016 i amb número d'expedient 437 K121 C15/2016-2-19287 es va dur a terme entre el 12 i el 18 de setembre. En ambdues campanyes hi varen participar els tres directors, el Dr. Xavier Oms, la Sra. Sara Aliaga i la Dra. Marta Sánchez de la Torre així com el director del Museu Cerdà de Puigcerdà, el Sr. Oriol Mercadal, i el Dr. Xavier Mangado, investigador principal del projecte en el que s'insereix la intervenció.

L'excavació de la cova petita de Tutes de Menús, per a la que vam sol·licitar els permisos, ha permès exhumar una ocupació humana de l'abric i l'accés d'entrada de la petita cambra en diferents moments de la Prehistòria recent, segons la tipologia ceràmica, que anirien des del Neolític mitjà fins a finals de l'edat del bronze. D'una banda, s'ha exhumat un enllosat, ben conservat a l'entrada d'accés a la cambra, sobre el que han aparegut nombroses restes arqueològiques, fonamentalment restes òssies humanes (principalment falanges, costelles i dentició), així com elements d'abillament (prop d'un centenar de denes discoïdals) i restes ceràmiques molt fragmentades. De l'altra, i ja al marge oest de la quadrícula oberta, en la part més oberta de l'abric han aparegut dues estructures. La primera d'elles és una gran estructura negativa de funcionalitat desconeguda i morfologia subcircular, que és tallada per una estructura posterior, una llar de foc, amb una morfologia subcircular i corona de pedres, amb sediment molt cendros en el seu interior i sense cap material arqueològic associat. L'excavació de l'interior de la cavitat no ha donat resultats interessants, i el material arqueològic aparegut, fonamentalment en superfície, sembla ser una aportació moderna de material situat primerament al passadís d'accés a la cavitat.

El jaciment Tutes de Menús fou un lloc utilitzat principalment com a dipòsit funerari en diferents moments de la Prehistòria recent, tot i que no podem descartar altres funcionalitats, com la d'emmagatzematge, per les morfologies i dimensions d'alguns dels fragments ceràmics apareguts. La troballa de restes humanes sense connexions anatòmiques fa pensar en l'ús reiterat de l'espai, precedit per neteges del mateix ja durant la Prehistòria, donat que no ha aparegut cap element intrusiu d'èpoques modernes que ens faci pensar en una neteja de l'espai per a una ocupació en època històrica (figs. 17,18,19 i 20).

a Barcelona, 27 de setembre de 2016.